

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1121808/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב ציון לוז'אילוז

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רפי שדמי)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד פזית שני)

הנדון: גבולות עיכוב ההליכים על פי החוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה

פסק דין

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי בפתח תקווה מיום כ"ח באדר התשע"ז (26.3.2017) הקובעת:

"הסמכות לדון בענייני הרכוש אינה נתונה לבית הדין –

הן מצד שכבר ניתנו החלטות בבית המשפט לענייני משפחה בעניין וכבר מונה אקטואר בהסכמה,

והן לאור העובדה שתיק הרכוש נפתח כאן שלא כדין, מאחר שהוגש לפני תום מועד עיכוב ההליכים ובתוך חמישה עשר הימים אשר בהם נתונה זכות הראשונים לאישה להגשת תביעותיה, לאור כך שהיא שהגישה ראשונה את הבקשה ליישוב סכסוך בבית המשפט."

כתב הערעור משיג על הקביעה כי הסמכות בענייני הרכוש אינה נתונה לבית הדין ומסכם את הסעד המבוקש באומרו:

"בית הדין לערעורים מתבקש לבטל את החלטה ולהורות לבית הדין קמא לדון בסכסוך כולו, גם בענייני הרכושיים, על מנת לפתור על נקל את הסכסוך."

טענות הצדדים

ההנמקה המרכזית שנותן המערער בכתב הערעור לסעד שהוא מבקש היא:

"ראוי היה שכל העניינים שנתרו בין הצדדים, לרבות גירושיהם, יתרכזו ויידונו 'בחבילה אחת' בבית הדין האזורי. במצב שנשטרר יצטרכו [...] להיטלטל בין בית המשפט, בחלק מתביעותיה הרכושיות שם, לבין חלק מתביעותיה הרכושיות – כתובה ופיצויים – כאן בבית הדין הרבני. ועד ששם לא יוכרע הנושא לא ידונו בדבר או בחצי דבר כאן."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדיון בערעור התקיים בפני בית הדין דנן ביום כ"ד בסיוון תשע"ז (18.6.17), ובו הוצגו עמדות הצדדים.

בדיון העלו הצדדים טענות הנוגעות לסמכות בית הדין בהתאם לחוק הסדר התדיינויות במשפחה, עניין אשר לא הועלה בכתב הערעור, שכאמור הציג טענה אחת מרכזית של נוחות ויעילות ניהול ההליך ולפיה: "ראוי היה שכל העניינים שנותרו בין הצדדים, לרבות גירושיהם, יתרכזו ויידונו 'בחבילה אחת' בבית הדין האזורי."

במהלך טענותיהם בפנינו פירטו בעלי הדין את התאריך שבו הוגשה הבקשה ליישוב סכסוך והמסתעף ממנה וכן את תאריכי הגשת התובענות בבית הרבני ובבית המשפט. בא כוח האיש הגיש לבית הדין את תמצית טיעונו בנושא זה בכתב למחרת יום הדיון, בתאריך כ"ה בסיוון תשע"ז (19.6.17).

לטענת האיש, חוק הסדר התדיינויות קובע שמוקצבים ארבעים וחמישה ימים לפגישות המהו"ת ויחידת הסיוע רשאית להאריך את התקופה בחמישה עשר יום, כלומר סך כל תקופת העיכוב עומדת על שישים יום. במקרה דנן, בקשת יישוב הסכסוך הוגשה בי"ג במרחשוון תשע"ז (14.11.16) ושישים הימים מסתיימים בט"ו בטבת תשע"ז (13.1.17). על כן הייתה לו זכות להגיש את התובענה בערכאה המשפטית אשר יבחר.

בפיה של האישה היו שתי טענות:

א. ההחלטה על סיום תקופת העיכוב התקבלה בבית המשפט ביום ז' בשבט תשע"ז (3.2.17). מיום זה מוקנים לה, על פי החוק, חמישה עשר יום שבהם יש זכות ראשונים לצד שהגיש את הבקשה ליישוב סכסוך להגיש את תביעתו לאיזה ערכאה שיפוטית שיבחר. האישה הגישה את תביעתה לבית המשפט ביום כ' בשבט תשע"ז (16.2.17) – בתוך חמישה עשר הימים המוקנים לה על פי החוק.

ב. הבעל הקנה סמכות לבית המשפט לדון בתביעה הרכושית בקבלו את מינוי האקטואר שנעשה בבית המשפט. יתרה מכך, גם לאחר שהגיש את הערעור הזה בבית הדין הרבני הגדול, שב ופנה לבית המשפט בתאריך י"ד באלול תשע"ז (5.9.17) בבקשה שימנה – מלבד מינויו את ד"ר קדם כאקטואר – גם שמאי. בית המשפט נתן החלטה בעניין והמערער אף ביקש הבהרות מביהמ"ש. אם כן יש לראות בהתנהגות זו כהקניית סמכות מובהקת.

לכל אחד מן הצדדים היו תשובות על טענות בעל דינו.

לא נאריך לפרט את כל התשובות שהשיבו בעלי הדין זה על טענותיו של זה, רק נציין כי הבעל טוען כי הסכמתו למינוי אקטואר נעשתה במהלך דיון שנושאו היה אחר לגמרי – הדיון עסק בבקשת האישה לצווי הגנה, ומינוי האקטואר נעשה רק כהליך אגבי להליך המרכזי – על כן אין לראות בהסכמה זו כהסכמה עקרונית לסמכותו של בית המשפט בכל הנושא הרכושי.

דיון והכרעה

סעיף 3(ב)(3) לחוק הסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה (הוראת שעה), תשע"ה – 2014, קובע:

"כל פגישות המהו"ת יתקיימו בתוך ארבעים וחמישה ימים מיום הגשת הבקשה, ואולם יחידת הסיוע רשאית להאריך את התקופה, פעם אחת, בחמישה עשר ימים, בהודעה לערכאה השיפוטית ולצדדים."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סעיף 3(ה) לחוק קובע:

"בתקופה של ארבעים וחמישה ימים מיום הגשת בקשה ליישוב סכסוך, או שישים ימים – אם הוארכה כאמור בסעיף קטן (ב)3(3) (להלן – תקופת עיכוב ההליכים), ובעשרת הימים העומדים לרשות הצדדים למתן הודעה כאמור בסעיף קטן (ד) וכן בחמישה עשר הימים שלאחר תום התקופה כאמור ובכל תקופה נוספת שהצדדים הסכימו לה בכתב, או בתקופה אחרת שנקבעה לפי סעיף 5(א)5, לא יוכלו הצדדים להגיש תובענה בעניין של סכסוך משפחתי לכל ערכאה שיפוטית ולא תדון ערכאה שיפוטית בתובענה בעניין של סכסוך משפחתי בין הצדדים, לרבות בעניין סמכות השיפוט של הערכאה השיפוטית."

ובסעיף 4 לחוק:

"חלפו התקופות כאמור בסעיף 3(ה), ולא הגיעו הצדדים להסדר מוסכם בהליך ליישוב סכסוך בהסכמה – רשאי הצד שהגיש תחילה את הבקשה ליישוב הסכסוך להגיש בתוך חמישה עשר ימים תובענה בעניין של סכסוך משפחתי לכל ערכאה שיפוטית שלה סמכות לדון בעניין לפי דין."

לא הגיש הצד האמור תובענה כאמור או שהגיש תובענה כאמור רק לגבי חלק מהעניינים שבסכסוך המשפחתי – רשאי הצד האחר להגיש לכל ערכאה שיפוטית שלה סמכות לדון בעניין לפי דין תובענה בעניין של סכסוך משפחתי שלגביו לא הוגשה תובענה כאמור."

החוק קובע אפוא את גבולותיה של "תקופת עיכוב ההליכים". התקופה היא בת ארבעים וחמישה ימים או שישים ימים אשר, על פי קביעת המחוקק, נמנים מיום הגשת הבקשה ליישוב סכסוך ואחריהם עוד חמישה עשר יום (להלן: "ימי צינון") (עם אפשרות לקביעת תקופה נוספת בהסכמה לעיכוב הליכים – גם זה אינו רלוונטי לנידון שלפנינו).

יוער כי "עשרת הימים העומדים לרשות הצדדים למתן הודעה כאמור בסעיף קטן (ד)" המוזכרים בסעיף 3(ה) כימים שאף בהם אין אפשרות להגיש תביעה, וכמצוטט לעיל, והמתחילים לאחר פגישת המהור"ת האחרונה כאמור בסעיף קטן (ד) אינם רלוונטיים לנידונו שבו לא התקיימו פגישות מהור"ת כלל. ובכל מקרה אינם מאריכים את סך כל הימים שבהם אין אפשרות להגשת תביעה שכן התקופות של ארבעים וחמישה ימים או שישים ימים – בלבד – הוגדרו בסעיף 3(ה) כ"תקופת עיכוב ההליכים" שמתומה – בין אם יש לאחריה את עשרת הימים הנ"ל ובין אם לאו – מתחילים "ימי הצינון" וכלשון החוק: "בתקופה של ארבעים וחמישה ימים [...] או שישים ימים [...] (להלן – תקופת עיכוב ההליכים), ובעשרת הימים העומדים לרשות הצדדים למתן הודעה כאמור בסעיף קטן (ד) וכן בחמישה עשר הימים שלאחר תום התקופה כאמור [...] לא יוכלו הצדדים להגיש תובענה". עשרת הימים – גם אם ישנם – נבלעים בחמישה עשר בימים "שלאחר תום התקופה".

לאחר תקופה זו ישנם חמישה עשר ימים נוספים אשר בהם מוקנית זכות ראשונים להגשת תביעה בערכאה שיבחר למי שהגיש את הבקשה ליישוב סכסוך. ימים אלה מתחילים לאחר "תום תקופת עיכוב ההליכים".

בנדון דידן, מן הנתונים כפי שהוצגו בפנינו, מצטייר לוח הזמנים הבא:

את הבקשה ליישוב סכסוך הגישה האישה לבית המשפט לענייני משפחה ביום י"ג במרחשוון תשע"ז (14.11.16).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המועד שנקבע לפגישת המהו"ת הראשונה הוא י"א בשבט תשע"ז (7.2.17).

המשיבה הגישה בבית המשפט בקשה לצו הגנה ביום כ"ז בכסלו תשע"ז (27.12.16) ויומיים לאחר מכן התקיים דיון.

בי"ח בטבת תשע"ז (16.1.17) הגיש המערער בקשה לקיצור תקופת עיכוב ההליכים והיא התקבלה כאשר בו' בשבט תשע"ז (3.2.17) החליט בית המשפט לענייני משפחה על סיום תקופת עיכוב ההליכים.

את התביעה בבית הדין הרבני הגיש האיש בתאריך ט' בשבט תשע"ז (5.2.17).

האישה הגישה את התביעה לבית המשפט ביום כ' בשבט תשע"ז (16.2.17).

חישוב פשוט מעלה כי שישים הימים מיום הגשת הבקשה, המהווים את תקופת עיכוב ההליכים (ארבעים וחמשת הימים הנועדים לפגישות המהו"ת וחמישה עשר יום נוספים בהתאם לסעיף 3(ה) לחוק), מסתיימים ביום י"ז בטבת תשע"ז (15.1.17) (שישים הימים תמו בט"ו בטבת – 13.1 אך זה חל ביום ו'. לפיכך תמה התקופה ביום א' שאחריו, נוכח העולה מסעיף 10 (ג) לחוק הפרשנות כי במניין ימי תקופה לא יבואו ימי מנוחה ופגרה אם הם הימים האחרונים שבתקופה – שבת היא יום מנוחה ויום ו' אף הוא נחשב כיום פגרה לעניין זה על פי סעיף 4 לתקנות בתי המשפט (פגרות), תשמ"ג – 1983 ועל פי סעיף 5 לתקנות הדיינים (פגרות), תשע"ג – 2013).

בהתאם לכך, חמישה עשר הימים שבהם הייתה לאישה זכות קדימה להגיש את תביעתה לכל ערכאה שבה תחפוץ (להלן: ימי הקדימה), הסתיימו בג' בשבט תשע"ז (30.1.17). הגשת התובענה של הבעל לבית הדין הרבני נעשתה אפוא לאחר תום "ימי הקדימה".

(אף אם נראה את קביעת פגישת המהו"ת המאוחרת כהודעה על הארכת התקופה – ולא החלטנו כי יש לראות זאת כך, ללא הודעה מפורשת – מכל מקום ברור כי אין מקום לראותה ככזו כשהפגישה נקבעה לתאריך שמחוץ לגבולות ההארכה האפשרית. לפיכך בנידוננו מדובר בארבעים וחמישה יום – ללא הארכה – ואחריהם חמישה עשר יום. הא ותו לא).

טענת המשיבה שלפיה יש למנות את חמישה עשר ימי הקדימה מיום ז' בשבט תשע"ז (3.2.17) שבו ניתנה החלטת בית המשפט בדבר סיום תקופת עיכוב ההליכים – אין לה על מה שתסמוך, מפני שכפי שנאמר, החוק קובע את חישוב התקופות בהתאם ליום הגשת הבקשה ליישוב סכסוך. מן הבחינה הזו בית הדין דן אינו מסכים, עם כל הכבוד, לקביעתו של בית הדין האזורי שלפיה:

"תיק הרכוש נפתח כאן שלא כדין, מאחר והוגש לפני תום מועד עיכוב ההליכים ובתוך חמישה עשר הימים אשר בהם נתונה זכות הראשונים לאישה להגשת תביעותיה."

כאמור, לדעתנו התיק נפתח כדין, משהסתיימה תקופת עיכוב ההליכים.

תוקפה של קביעת פגישת מהו"ת מעבר לתקופה שנועדה להן מוטל, לכל הפחות, בספק נוסף ונאמר: כפי שציינו לעיל, הוראת סעיף 3(ב)(3) לחוק, אומרת כי פגישות המהו"ת צריכות להתקיים בתוך ארבעים וחמישה ימים מיום הגשת הבקשה ליישוב סכסוך.

יתרה מזאת, עלינו לזכור כי זכות הפנייה לערכאות היא זכות יסוד חוקתית, וכידוע, אין פוגעים בזכות יסוד אלא בדבר שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה יתר על הנדרש להשגת אותה תכלית. בחקיקת החוק להסדר התדיינות, אמר המחוקק את דברו באשר להיקף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הפגיעה המותרת בזכות היסוד של הפנייה לערכאות, וקבע כי הפגיעה תהא, כאמור, למשך ארבעים וחמישה ימים שבהם מנוע אדם מלנקוט הליכים משפטיים למעט בקשות דחופות ובקשות לסעד זמני. לאחר קביעה חוקית זו איש אינו יכול לשנות מהוראות המחוקק ולהאריך את התקופה על דעת עצמו. המשמעות האמיתית של קביעת פגישת מהו"ת ראשונה מעבר לתקופה האמורה, היא הגדלת היקף הפגיעה בזכות חוקתית ללא הסמכה חוקית לכך.

אמנם, לא נסתר מעינינו כי קביעת יחידות הסיוע – מועד שהוא רחוק הרבה למעלה מארבעים וחמישה ימים מיום הגשת הבקשה – נעשית מתוך מצוקה אמיתית ועקב העומס הרב המוטל על יחידות הסיוע, כמו גם על המערכת השיפוטית, אך עם כל ההבנה והצער שבדבר אין זה משנה את הקביעה האמורה שהרחבת התקופה אל למעלה מסך הימים האמור מהווה פגיעה בזכות חוקתית, שלא על פי חוק. (גישה זו מצויה אף בפסקי דין בית המשפט לענייני משפחה. עיין י"ס 16-11-27821, ג' נגד ק', בפסק דינו של השופט שני).

בהתאם לאמור, יש מקום לעיין בתקופה של קביעת יחידת הסיוע – פגישה אשר נקבעה מראש למועד שלאחר פרק זמן העולה בהרבה על ארבעים וחמישה יום ממועד הגשת הבקשה – אם בכלל יש בכוחה של קביעת מועד זו ליצור עיכוב הליכים משפטיים בהיותה שלא בהתאם לחוק שיצר את עצם הסמכות לפגוע בזכות הגישה לערכאות.

מכל מקום, עיכוב ההליכים פג במועד שנקבע בחוק בין אם התקיימו פגישות מהו"ת ובין אם לאו, מכל מקום ובלא להכריע בשאלה הנ"ל, נראה ברור כי לכל הפחות היה האיש רשאי, משחלפו ארבעים וחמישה הימים בתוספת חמישה-עשר 'ימי הצינון' הקבועים בחוק לעיכוב ההליכים וחמישה-עשר ימי הקדימה, להגיש את תביעותיו לערכאה המשפטית בין אם התקיימה פגישת המהו"ת ובין אם לאו.

מסיבה זו יש לדחות את טענת המשיבה, ולקבל את עמדת הבעל הגורסת כי בהתאם לחוק הסדר התדיינויות הוא היה רשאי להגיש את תביעתו.

המערער דן הסכים בהתנהלותו לסמכות בית המשפט ולכן הסמכות נתונה לו על אף האמור אולם, החלטת בית הדין שלפיה הסמכות נתונה לבית המשפט, נשענה גם על כך שהמערער הקנה סמכות לבית המשפט בהסכמתו למינוי האקטואר והשתתפותו הפעילה בהליך המתנהל בבית המשפט.

טענתו הנגדית של המערער היא כי מינוי האקטואר נעשתה אגב ההליך המרכזי של דיון בבקשת צו הגנה ואין לראות בו הסכמה לקבלת סמכות.

לעומת טענותיו, כפי שהובעו בפנינו, התנהגותו בפועל של המערער אינה מראה כי התייחס אל ההליך הרכושי כאל הליך אגבי, שעלה במקרה תוך כדי דיון בעניין מרכזי אחר. הבעל הסכים לתחילת ההליך הרכושי במינוי אקטואר, הגיש בקשות לבית המשפט למינוי שמאי ואף הגיש בקשות הבהרה על החלטות שניתנו בעניינו. התנהגות שכזו, בלא להזכיר דבר בעניין שאלת הסמכות, מראה כי האיש התייחס באופן ענייני אל בית המשפט כאל הערכאה אשר בפניה יתנהל ההליך הרכושי שבמסגרתו יש להעריך את רכוש הצדדים, כפי שאכן נעשה, ושבהמשכו יש להביא לחלוקה צודקת של כלל הנכסים. התנהגות זו יש בה משום הסכמה מכללא לסמכות הערכאה השיפוטית שבפניה עומד בעל הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדעתנו נימוק זה הוא העיקרי בהחלטת בית דין קמא נשואת הערעור שלפיה:

”הסמכות לדון בענייני הרכוש אינה נתונה לבית הדין [...] מצד שכבר ניתנו החלטות בבית המשפט לענייני משפחה בעניין, וכבר מונה אקטואר בהסכמה.”

פסק דין

לאור כל האמור בית הדין קובע:

א. בית הדין דוחה את הערעור.

ב. הסמכות לדון בענייני הרכוש נתונה לבית המשפט לענייני משפחה.

ג. אין צו להוצאות.

ניתן לפרסם את פסק הדין בהשמטת פרטים מזהים.

פסק דין זה מחליף את פסק הדין בנוסחו הקודם מיום כ"ז באלול התשע"ז (18.9.2017).

ניתן ביום י"ג בתשרי התשע"ח (3.10.2017).

הרב ציון לוז־אילוז

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא